

Turgut Özakman'ın Şu Çılgın Türkler Romanındaki Erzurumlular

Ahmet Özgür GÜVENÇ (*)

Özet: Turgut Özakman'ın tarihi gerçekliklerden yola çıkarak kaleme aldığı “Şu Çılgın Türkler”, son dönem Türk Edebiyatının en çok okunan tarihi romanlarından biridir. 2005 yılında yayımlanan ve 2007 yılında 343. baskısına ulaşan eser, gerçek kişilerin yaşadığı gerçek olayların ışığı altında hazırlanmıştır. Her yaşta okuyucunun tarihi gerçekleri roman okuyarak öğrenebileceği eserin şahıs kadrosu da çok geniştir. Bu geniş şahıs kadrosunda sadece Anadolu'dan ve İstanbul'dan değil dünyanın dört bir yanından kişileri ve bu kişiler etrafında gerçekleşen olayları görmek mümkündür. Çalışmamızda romanda adı geçen Erzurumlu kahramanların tarihi gerçekliğe uygun olup olmadıklarını araştırdık.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Roman, Erzurum, Kahraman, Gerçek

Erzurum's People in Turgut Özakman's Şu Çılgın Türkler

Abstract: Şu Çılgın Türkler that arises from the historical truths and written as a parallel to this is a novel which is widely read in Turkish Literature. Published first in 2005 and reached its 343rd publishing around 2007, the novel was prepared under the light of real personalities and events. The character board of the novel is also large so that every reader from all age level could read and learn the historical truths. In this large character group, it is possible to see people and events occurring around them not only from Anatolia and İstanbul but also all around the world. In our study we targeted to find out whether the heroes of Erzurum suited to historical truth.

Key Words: Historical Novel, Erzurum, Hero, Truth

*) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD.
(e-posta: aozgurguenc@gmail.com)

I. Giriş

Türk milletinin dünyaya karşı onur mücadelesi olan Kurtuluş Savaşı sırasında binlerce insanımız gerek cephede gerekse cephe arkasında ordusunu desteklemek için elinden gelen her şeyi yapmış, yeri geldiğinde sahip olduğu tek şey olan canını bile gözünü kırpmadan feda etmiştir. Unutulmayan, dilden dile geçen nesilden nesle aktarılan kahramanlıkların yaşandığı bu savaştaki her bireyin ve yapılan her kahramanlığın da birer hikâyesi vardır. Türk milletinin bu sancılı günlerini bizlere en iyi anlatan kişilerden birisi olan Yakup Kadri, o sıkıntılı günleri şöyle dile getirmektedir: “*Bizim ilk gençlik yıllarımız bir milli kahramana hasretle geçti. Biz; -şimdi ellisine varanlar, elliden ötekiler- gözlerimizi dünyaya bir bozgun havası içinde açtıktı.*” (Karaosmanoğlu, 2003: 13)

Bu kadar karamsar bir ruh halinde ve işgal altındaki bir ülkenin ferdi olarak dünyaya gelen bu nesil, bütün olumsuz şartlara rağmen nasıl bağımsızlık mücadelesi verilmesi gerektiğini tüm dünyaya göstermiştir. Atalarımızın bu haklı savaşını gerek tarih kitaplarını okuyarak gerek konuyla ilgili belgeselleri ve filmleri seyrederek hatta bu konu üzerine yazılmış çeşitli hikâye ve romanları okuyarak öğrenebiliriz. Bu tür yayınlar arasında Turgut Özakman’ın 2005 yılında yayımlanan *Şu Çılgın Türkler* isimli romanını örnek gösterebiliriz. Roman yayımlandığı günden beri yoğun ilgi görmüş ve 2007 yılında 343. baskısına ulaşmıştır. Eserin bu kadar ilgi görmesinin sebeplerinden biri, kurtuluş savaşını ve içinde gelişen olayları tarihi belgeler ışığı altında bir roman kurgusu içinde anlatmasıdır. İki kitaptan oluşan eserin “Yunan Büyük Taarruzu” başlıklı birinci kısmı beş, “Türk Büyük Taarruzu” başlıklı ikinci kısmı ise üç bölümden oluşmaktadır. Eserde geçen olayların alındıkları kaynaklar ise dipnotlarla verilmiştir. Her bölümün dipnotu eserin sonundaki notlar kısmında ayrı ayrı sunulmuştur. Eserdeki bir diğer özellik ise anlatılan olayların daha iyi anlaşılabilmesi ve kişilerin daha detaylı tanıtılabilmesi için resim ve haritaların kullanılmasıdır. Romanda hikâyeleri anlatılan kişilerin resimleri bu kişilerin sadece birer roman kahramanı değil, gerçek kişilikler olduklarını ispatlayan delillerdir. Gerçekte yaşamış kişiler bu eserde birer roman kahramanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi romanın oluşumu iki aşamadır. Önce tarihçinin, yani tarihsel olayları kaydeden kişinin yorumuna, değerlendirmesine tabi tutulan tarih, ilk elde yani tarihçi elinde erozyona uğrar. Tarihi roman aşamasında ise, kurgu denilen ikinci bir değişime girer. Roman yazarı, tarihçinin malzemesini alır, muhayyilesinde yoğurarak, bilinmeyenler üzerinde bir kurgu oluşturarak, tarih malzemesini yeniden insanların dikkatlerine sunar (Çelik, 2002: 53).

Gögebakan, tarihi romanın ilk örneklerini veren Walter Scott’un roman başkışilerinin tamamen kurmaca, gerçek tarihsel kişilerinin ise çok seyrek olduğuna dikkat çeker. Aynı durumun olay örgüsü açısından da geçerli olduğunu söyleyen Gögebakan, Scott’un romanlarında okurun hem bir arka plan olarak dönemin sosyo ekonomik koşullarını, hem de bu koşullar içerisinde yaşanması olası öyküleri izleyebilme olanağını bulduğuna değinir (Gögebakan, 2004: 24–25). *Şu Çılgın Türkler* romanında ise gerçek kişilerin kurmaca kişilere nazaran daha fazla olduğunu, romanda geçen olayların ise yaşanması muhtemel olaylar değil, tamamen gerçek olaylardan hareketle kurgulanmış hikâyeler olduğunu görmekteyiz. Niteliği ne olursa olsun bütün roman türlerinde roman kişilerinin son derece

önemli işlevlerinin olduğunu belirten Gögebakan, diğer roman türlerine nazaran tarihsel roman kişilerinin yazınbilimcilerin genel kanısına göre daha az önem taşıdığını, bunu sebebinin ise tarihsel romanın özellikle konuyu yani olay ya da olguları ön plâna çıkarmayı amaçlamasının doğal bir sonucu olduğunu söyler (Gögebakan, 2004: 39). Argunşah, tarihi romanı başlangıç ve sonucu geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirlerde yaşamış olan insanların hikâyelerinin edebi ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesi olarak tanımlar (Argunşah, 2006: 428). Bütün bu tanımları göz önünde tutarak *Şu Çılgın Türkler* romanını tarihi roman çerçevesinde ele almamız gerekmektedir. Kitabın sonundaki notlar kısmından da yazarın kitabı yazarken birçok kaynaktan yararlandığını görebiliriz. Tarihi roman yazarı, araştırma ve öğrenme safhasından sonra bir de ayıklama ve kurgulama süreci yaşamaktadır. Romancı tarihçinin, sosyologun, etnologun hatta edebiyat tarihçisinin yaptığı tespitlerden muhayyilesindeki kompozisyon doğrultusunda bazı seçmeler yapar. Önünde yığınlar halinde duran tarihsel malzemeyi muhayyilesinin yardımıyla tarihi gerçeğin ve muhtemel insan hikâyelerinin etrafında yeniden kurar (Argunşah, 2006: 428). Romanın en vazgeçilmez malzemesinin insan hayatı olduğunu söyleyen Miyasoğlu, tarih, toplum, gelenekler, dram, efsane, fantezi, hayal, felsefe, ütopyik ya da gerçekçi tasarılar, eleştiriler, aktüel ve politik olaylar, aşk, özlem ve mutluluk düşünceleri gibi insan hayatını ilgilendiren her şey ve bütün bunların kültürel yansımaları olarak etik, estetik ve dini yorumları romanın malzemesidir der (Miyasoğlu, 1998: 65). Tarihi romanın içinde, yukarıda saydığımız insan hayatını ilgilendiren konuların hepsini görmek mümkündür. Gerçekte olmuş ve dilden dile anlatılarak efsaneleşmiş bir olay ya da bu olay etrafında gelişen bir aşk hikâyesi ve bununla birlikte ortaya çıkan dram, toplumun bu olay karşısındaki tutumu, olayın geçtiği devir ve devrin siyasi-politik durumu gibi konuları birbiriyle bağlantılı olarak tarihi roman içinde görebiliriz.

II. *Şu Çılgın Türkler Romanı'ndaki Erzurumlu Karakterler*

Şu Çılgın Türkler romanı çok geniş bir şahıs kadrosuna sahiptir. Büyük bir milletin kurtuluş savaşını anlatan bir romanın geniş bir şahıs kadrosuna sahip olması şaşırtıcı bir durum değildir. Aynı anda yurdun ve dünyanın dört bir yanından gelişen olaylara tanık olduğumuz bu romanda anlatılan hikâyelerin temelinde insan yatmaktadır. Biz bu çalışmamızda romanda adı geçen Erzurumlu şahısları bulup, bu şahısların gerçek ya da hayali kişilikler olup olmadıklarını ortaya çıkarmaya çalışacağız.

Romanda karşılaştığımız ilk Erzurumlu şahıs, Erzurum milletvekili Celalettin Arif Beydir. Celalettin Arif Beyin de aralarında bulunduğu bazı milletvekillerinin ümitsizliğe kapıldığı bir an romanda anlatılmaktadır.

“*Erzurum milletvekili Celalettin Arif Bey, çevresindekilere, “Bence, Londra Konferansı'nda, biraz esnek davranmalıydık..” diyordu, “..eğer yenilirsek, yeni önerileri de geri alır bu adamlar.”*

Mustafa Necati çok sinirlendi:

“Onlar öneri değildi ki beyefendi, sadakaydı. Geri alsınlar!”

Celalettin Arif Bey son Osmanlı Meclisinin Başkanıydı. Millet Meclisi'nin de kendisini başkan seçmesini beklemiş, yerine M. Kemal seçilince sinirli ve alıngan olmuştu. Mustafa Necati'yi, "Ödün vermeden uzlaşma olmaz delikanlı" diye tersledi.

"İstiklalden ödün verilir mi beyefendi? Siz bugün Artin Kemal gibi konuşuyorsunuz!"

Celalettin Arif, gazeteci Artin Kemal'e benzetilmesine çok içerledi. Morardı. Bir olay çıkacağını sezenler araya girdiler öbekten uzaklaştırılırken, dayanamayıp, geri döndü, M. Necati'ye, "Seni affetmeyeceğim!" diye bağırdı." (Özakman, 2007: 34)

Caleleddin Arif Bey gerçek bir kişiliktir ve birinci mecliste milletvekili olarak bulunmuştur.

1875 yılında Erzurum'da dünyaya gelen Celalettin Arif Bey'in babası Başımıza Gelenler adlı meşhur eserin yazarı Mehmed Arif Bey'dir. Paris'te hukuk eğitimi gördüğü sırada dönemin önde gelen Jön Türkleri ile yakın ilişkilerde bulunan Caleleddin Arif Bey 1908 de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'a gelerek avukatlık yapmıştır. 1919 yılında yapılan seçimlerde hem İstanbul'dan hem de Erzurum'dan milletvekili seçilen Arif Bey, Son Osmanlı Meclis-i Meb'usani'nda başkanlık makamını bir süre işgal etmiş ve 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali üzerine Ankara'ya geçmiştir. TBMM'nin açılışında önemli vazifeler üstlendiği gibi, Meclisin ikinci başkanlığı, Adliye Vekilliği gibi görevlerde de bulunmuştur (Selvi, 1994: II).

Romanda adı geçen bir diğer Erzurumlu ise meclisin Kayseri'ye naklini tek başına engelleyen kişi olarak tarihe geçen Durak Sakarya'dır. Durak Sakarya meclisin belki de en bunalımlı günlerinden birinde kürsüye çıkmış ve kayıtlara geçecek olan konuşmasını yaparak bütün vekillerin takdirini kazanmıştır. Romanda onun bu hareketi şöyle geçmektedir:

"BÜYÜK MİLLET MECLİSİ, hükümetin isteği üzerine gizli oturuma geçmişti. Tutanak kâtipleri ve dinleyiciler salonu boşalttılar. Kâtiplerin yerini hızlı yazan milletvekilleri aldı. Fevzi Paşa kürsüye geldi. Tıraşı uzamış, uykusuz ve yorgundu. Bozguncuların ortaya çıkma olasılığının belirdiğini söyleyerek, Konya ve Kastamonu bölgelerinde iki İstiklal Mahkemesinin kurulup ordunu sağ ve kanatlarının güven altına alınmasını gerek gördüklerini belirttikten sonra asıl konuya girdi:

"Düşmanı Ankara batısında, Sakarya mevzilerinde karşılamaya hazırlanıyoruz. Fakat. Fakat biz Ankara'da kaldıkça, ordu, daima Ankara'yı korumak zorunluluğunu duyacak ve serbestçe savaşamayacaktır. Bakanlar Kurulu, orduyu manevralarında serbest bırakmak için hükümet merkezimizin Kayseri'ye naklini uygun görmektedir."

Bir şaşkınlık sessizliğinden sonra meclis patladı:

Çoğu ayağa kalkmıştı. Bazıları sıraları yumrukluyordu. Fevzi Paşa konuşmasını gü-rültüler arasında sürdürerek sözünü zorlukla tamamlayabildi:

"Bu iki hususun görüşülerek karara bağlanmasını rica ediyorum."

*Kürsüden indi. Erzurum Milletvekili Durak Bey (Sakarya) kürsiye yürürken bağırdı:
“Söz istiyorum!”*

Oturumu yöneten Dr. Adnan Bey'in cevabını beklemeden kürsiye çıktı:

“Efendiler! Biz bu davaya başladığımız gün, elimizde ne böyle bir ordu vardı, ne bu kadar silah. Bu gün eskiye nispetle çok kuvvetliyiz. Bu sebeple Bakanlar Kurulu'nun önerisini reddediyorum..”

Alkışlar yükseldi.

“..Halk gidebilir. Ailelerimiz gidebilir. Memurlar gidebilir. Herkes gidebilir..”

Cebinden silahını çıkarıp kürsünün üstüne koydu:

“..Ama biz, elimizde silah, burada öleceğiz. Hiçbirimiz şehitlerimizden daha büyük değiliz.”

Meclis ayağa fırlayıp Durak Bey'i alkışlamaya başladı. Bakanlar Kurulu'nun önerisi her reddeden yoğun alkışla destekleniyordu.” (Özakman, 2007: 209–210)

Durak Sakarya'nın sadece bir roman kahramanı değil, vatanını milletini seven ve bu uğurda her türlü fedakârlığı yapacak kadar gözü pek gerçek bir kişilik olduğunu hayat hikâyesine bakarak daha açık bir şekilde görebiliriz.

Erzurum'da doğan Mustafa Durak Sakarya, İstanbul'da açılan ilk Polis Mektebine gönderilmiş, burada aldığı hukuk tahsilinin ardından Erzurum, Bitlis, Ankara, Adana illerinde polis müdürlüğü, Emniyet-i umum müdürlüğü gibi görevlerde bulunmuş, birinci mecliste de Erzurum mebusluğu yapmıştır (Yalçın, 1995: 1–9). I. Büyük Millet Meclisi sonunda adaylığını koymayan Sakarya, bütün mebusların da seçimlere katılmayarak meclisi denetleme görevinde bulunmalarını önermiştir. Savaşın sonra Kars valiliği de yapan Durak Bay, bu arada serbest ticaretle de uğraşmış, 1933–1935 yılları arasında Erzurum Belediye başkanlığı görevini yürütmüş, 5 ve 6. dönemlerde Gümüşhane'den mebus seçilerek tekrar siyasi hayata atılmıştır. 21 Ekim 1942'de 66 yaşında Bursa'da vefat etmiştir (Kürkçüoğlu, 1990: 119–133).

Sakarya, mecliste iki defa gündeme gelen Meclisin Kayseri'ye nakli meselesinde söz almış ve vekilleri naklin yapılmaması hususunda ikna etmeyi başarmıştır. Bu konuşmalarının gizli celse zabıtlarından alınan tam metni şöyledir:

“Efendiler! Dün ben aşağıya inmiştim. Bağlara tuhaf tuhaf haberler geldi: “İşte mecliste toplandılar; karar almışlar, meclis kaçıyor, mebuslar kaçıyor, gibi tuhaf tuhaf sözler işittim. Şehre geldim, birçok yerlerle temas ettim, maneviyatları gerçekten kırık. Bendeniz böyle demiyorum, bendeniz diyorum ki: ordu kendisine serbest bir program çizsin, biz müdahale etmeyelim. Ordu şehir bekçisi değil, ordu istiklal bekçisidir. Nerede canı isterse orada harbini yapar. İkinci meseleye gelince Büyük Millet Meclisi buradan gitmemelidir. Yalnız, hükümet bir program çizmeli ve bize söylemeli. Halkı serbest bırakmalı, aileleri serbest bırakmalı. Ne varsa hepsi gitsin. Biz bu gün burada öleceğiz. Tam o gün gelmiştir. Büyük Millet Meclisi azaları birer tüfek alsınlar, top patlayıncaya

kadar burada kalsınlar. Meclisin buradan gitmesi bütün milletin kuvve-i maneviyesini kırar. İki yüz kadar adam çok bir şeydir.” (Yalçın, 1995: 32–34)

Meclisin Kayseri’ye taşınma meselesi o gün kesin bir sonuca bağlanmamış; fakat aynı konu 22 Ağustos 1921 günü gizli oturumda Müdafa-i Milliye vekili Fevzi Paşa tarafından tekrar gündeme getirdiğinde vekillerin çoğu taşınma meselesini onaylarken, Durak Sakarya söz isteyerek tekrar kürsüye çıkmıştır.

“Efendim; zannediyorum ki biz bir tehlikeli oyuna giriyoruz. Bu bizim için çok tehlikelidir. Her şeyi üzerimize almayalım. Bize lazım olan bir şey vardır. Kontrol vazifesini yerine getirmek. Kendileri kaçıyor dedirtmeyelim. Düşmanı aciz bırakmak için ne lazımsa yapılmalıdır. Bu heyet bunu düşünmelidir.” (Yalçın, 1995: 34)

Romanda bu iki önemli isin dışında, bir de orduya iki tane uçak hediye eden Erzurumlu Nafiz Kotan’ın adı geçmektedir.

“Uçaklar pistte sıralanmışlardı. Son denetimleri yapılıyordu. Hepsi çift kanatlıydı. Başta Erzurumlu tüccar Nafiz Kotan’ın orduya armağan ettiği iki Fiat keşif uçağı duruyordu: Nafiz-1 ve Nafiz-2.” (Özakman, 2007: 292)

Romanda Nafiz Bey’in ismi sadece bir kere anılsa da adının verildiği uçakların isimlerine sıkça rastlarız. Uçakların gerçekliği kadar kendisi de gerçek bir kişilik olan Nafiz Kotan, öğrenimini Erzurum’da yapmış, 1913’te İstanbul’ göçmüş, 1915’te yine müteahhit olarak Ankara’da çalışmış, zafer sonrası Ankara’nın imarına önemli katkıları olmuş bir iş adamıdır. Nafiz bey savaş sırasında orduya dört tane uçak bağışlamış, ancak bunlardan sadece ikisi savaşta kullanılabilmiştir. Nafiz I-II-III-IV olarak adlandırılan uçakların tesliminden sonra Nafiz Bey, “İlk bombayı atana 200 lira vereceğim” demiştir. Onun bir başka yardımı ise 203 tane sırt çantasıdır (Türkmen, 2007: 176–180).

Romanda sık karşılaştığımız bir diğer isim de Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Ulaş Bey’dir. Onu ilk olarak kadınların seçme seçilme hakları üzerine yaptığı konuşmasıyla tanırız. Özakman bu konuşmayı ayrıntılı bir şekilde verirken alkışlayanları, destekleyenleri belirttiği gibi, karşı çıkanları da verir.

H. Avni Bey kürsüye geldi. Salonunda ilgisizlik uğultusu sürüyordu.

“Efendim, bendeniz bir hususu dikkatinize arz etmek istiyorum. Köylerimize gidin, yirmi evli bir köyde ancak üç erkek bulursunuz. Geri kalanı kadındır. Bunlar hayata katılır, vergi verirler. Yüksek Meclis bu insanlara da hakkını vermeli, Nahiye kurullarına artık kadınlarımız da üye olarak girebilmelidir..”

Uğultu kesildi. Dikkatler kürsüde toplandı. Tunalı Hilmi Bey bağırdı:

“Yaşa!”

Sonra da yanındaki milletvekiline, “Adam nihayet şu kürsüde doğru bir şey söyledi” dedi.

Güldüler. ...”(Özakman, 2007: 520–5)

Avni Bey’i romanda bir de Atatürk’ün başkomutanlığının uzatılma meselesine karşı çıkanların safında görürüz.

Hüseyin Avni Bey söz aldı:

“Geçen yıl düşman Sakarya önüne kadar gelmişti. Biz de Reisimizi olağanüstü yetkilerle donatarak cepheye yolladık. Bunun büyük yararını gördüğümüzü tarih yazmıştır. Ama bugün cihan teslim ediyor ki durum lehimize dir..”

Y. Kemal Bey itiraz etti:

“Yanılıyorsunuz, eskisinden daha tehlikeli bir dönemdeyiz.”

H. Avni Bey Dışişleri Bakanının uyarısına önem vermedi:

“..Olağanüstü önlemlere gerek kalmamıştır. Barış dönemine girmiş bulunuyoruz. Düşmanlarımız haklarımızı tanıyarak bizi görüşmeye çağırdılar.”

Bakanlar ve bazı milletvekilleri itiraz ettiler. Biri, “Öyleyse Anadolu’yu niye boşaltmıyorlar?” diye sordu.

H. Avni Bey çok rahattı:

“Boşaltmazlarsa, boşalttırırız efendim.”

“Nasıl, onu söyle. Lafı mı?”

“Ne dersiniz deyin, ben bu yasaya karşıyım. Çünkü yetkilerimi devretmeye razı değilim. Ben akıl, dirayet itibarıyla Meclis’in üstünde bir kudret görmem. Bu dimağlardan daha yüksek düşünecek bir kimse tasavvur etmem. Siz, miskin gibi, yetkilerinizi bir kişiye devrederek, zorla kafese, pençe altına girmek istiyorsunuz. Bu hareket tarzınızla milleti rezil edeceksiniz.” (Özakman, 2007: 554)

Onun Atatürk ile aralarında geçen konuşmalara da şahit oluruz.

“MECLİS SALONU dolmaya başlamış, oturma gizli olacağı için tutanak kâtipleri ve dinleyiciler içeri alınmamışlardı. M. Kemal Paşa da ilk sıranın sağ başındaki yerine geçti. Gece hiç uyumamış, çalışmıştı. Yüzü kireç gibiydi.

Musa Kazım Efendi 13.30’da toplantıyı açtı. Hüseyin Avni Bey bağırdı:

“Oturma gizli mi, neden gizli? Önce bunu anlayalım.”

M. Kemal Paşa ayağa kalktı, muhaliflerin bulunduğu yana dönerek, “Ben önerdim..” dedi, “..özel bir konuşma yapmak istiyorum.”

Hafız Mehmet, “İtiraz etme..” diye uyardı arkadaşını, “..bırakalım konuşsun. Bakalım ne diyecek?” (Özakman, 2007: 557)

“..Hüseyin Avni Bey de yasanın aleyhinde bulunurken demiş ki, ‘Miskinler, bu tarz hareketle milleti rezil edeceksiniz’..”

H. Avni Bey itiraz etti:

“Ben öyle bir şey demedim.”

“Ama yazık ki bu sözler tutanakta yer alıyor beyefendi!”

“Hayır, olamaz, yanlış!”

“Şimdi efendiler..”

H. Avni Bey itiraza devam edince, M. Kemal Paşa sinirlendi:

“Ee, gevezelik yeter! Burası mahalle kahvesi mi?”

“Hayır, milletin kabesi.”

“Öyleyse saygı göstermeyi öğren!”

H. Avni yerine çöktü. Yenilmekteydiler.” (Özakman, 2007: 559)

I. TBMM’de farklı görüşleriyle ve konuşmalarıyla göze çarpan Hüseyin Avni Bey, İstanbul’daki son Osmanlı Meclisi Mebusanına Erzurum Mebusu olarak katılmış, 23 Nisan 1920’de açılan Büyük Millet Meclisi’ne de yine Erzurum milletvekili olarak girmiştir (Çelik, 1996: 13–29).

Başkomutanlığın uzatılama tartışmalarında Hüseyin Avni Bey’e destek veren bir diğer isim ise yine Erzurum milletvekillerinden Salih Efendi’dir. Onu romanda Avni Bey’in hemen arkasından konuşmak için kürsüye çıktığında tanırız.

“Kürsüye Erzurum Milletvekili ufak tefek, sarıklı Salih Efendi geldi:

“Ben de, her ne olursa olsun, bu yasanın açık görüşülmesinden yanayım. Eğer Mustafa Kemal Paşa bu sefer de hakkımızı gasbetmek istiyorsa, bu, kendini küçültür. Biz de hakkımızı verirsek aptalız. İşte bu kadar.”” (Özakman, 2007: 554)

Salih Efendi’nin bu konuşmasına Kemal Paşa’nın cevabı ise sert olmuştur.

Efendiler!

Başkomutanlık Yasası’nın kabul edildiği günü hatırlayalım. Yunan ordusu Ankara’ya yürümek üzereydi. Yüksek kurulunuz, düşmanı durdurmak ve durumu kurtarmak için bir önlem düşünmek zorunluluğunu duydu. Sonuç olarak Başkomutanlık kuruldu ve ona yeterli kadar yetki verildi. Bu yasanın üç ay süreli olmasını öneren benim. Bugüne kadar iki kez uzatıldı. Ancak işin başında da Başkomutanlığın varlığından şikayetçi kimseler vardı. Bugün de aynı şikayetçiler yüzünden yasanın süresi uzatılmamıştır. Bu konudaki görüşlerimi açıklamadan önce, sorunun özünü ele almak, bunun için de dün burada, bu yasanın gereksizliğini ileri ‘sürmüş arkadaşların iddialarından yararlanmak istiyorum. Mesela Salih Efendi şöyle demiş: ‘M. Kemal hakkımızı gasbetmek istiyorsa, verirsek aptalız.

...

“..Açık konuşacağım için beni mazur görünüz. Her birinizin seçilmesi ve burada toplanması için en çok ben çalışmışımdır. Bunun için, pek çoğunuz bilirsiniz ki en yakın arkadaşlarımla fikir mücadelesi yaptım, hayatımı tehlikeye attım. Sözün kısası, bu Meclis benim eserimdir. Ben de herkes gibi eserimi alçaltmak değil, yüceltmek isterim..”

Alkışlar yükseldi.

“..Onun için Salih Efendi’nin, benim de hiç olmazsa kendisi kadar Meclis’in hakları ile ilgilendiğimi farz etmesini rica ederim. Fazla bir şey istemem..”

Gülüşler, kahkahalar duyuldu.

“...Meclis'in hakkını gasbetmek sözünü Salih Efendi'ye red ve iade ediyorum! ...”
(Özakman, 2007: 558)

Salih Efendi olarak tanıdığımız Mehmed Salih Yeşiloğlu da aslen Erzurumludur. Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren farklı cephelerde aktif görevler üstlenmiştir. Salih Efendi doğum yeri olan Erzurum'dan seçime katılarak 1. Dönem BMM'ne Erzurum milletvekili olarak 20 Nisan 1920'de girmiştir. BMM'nin verdiği birçok görevi yerine getirmiştir. İstiklal Mücadelesi yıllarında yaptığı hizmetlerden dolayı kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir (Taşyürek, 2000: 185–188).

Romanda adı bir yerde geçen bir diğer Erzurumlu da Nusret Bey'dir ve yer yine meclistir. Taarruza geçen ordunun haberi alınınca herkes büyük bir heyecana kapılır, Durak bey “Biri dua etsin!” diye bağırınca Erzurumlu Nusret Efendi kürsüye yürür (Özakman, 2007: 617).

Erzurum müftülerinden Ömer Fazıl Efendi'nin oğlu olan Nusret Efendi TBMM'nin birinci döneminde Erzurum mebusu seçilen Gözübüyükzade Ziyaeddin Bey'in meclise katılmadan istifa etmesi üzerine boşalan mebusluğa 28 Ağustos 1920'de seçilerek 20 Ekim 1920'de Meclise katılmıştır. I. BMM'de çeşitli görevlerde bulunmuş ve Şer'iye-Evkaf, İrşad, Anayasa ve Milli Eğitim komisyonlarında çalışmıştır (Som, 2005: 17–18).

Romanda meclis dışından Topçu Dairesi Başkanı Erzurumlu Yarbey Salih Bey'in bir konuşması geçmektedir. Salih Bey sorumlu olduğu depodan işgal kuvvetlerinden gizlice kaçırılacak silahlar için: “*Depolardan ne isterseniz alın. İsterlerse beni deponun kapısına assınlar!*” (Özakman, 2007: 223) sözünü söylemiştir. Fakat Kemal Koçer'in *Ulusal kurtuluş savaşında M.M. Örgütü'nün Gizli Eylemleri* adlı kitabında bu sözleri söyleyen kişinin ismi Erzincanlı Salih olarak geçmektedir. Ayrıca Salih'in görevi de kaymakamlıktır (Koçer, 2002: 15).

III. Sonuç

Ulusal kurtuluş savaşına ırk, dil, din ayrımı yapmadan katılan herkes fedakâr bir şekilde üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Her bölgeden insanımızın katıldığı bu destanlaşan mücadeleyi anlatan *Şu Çılgın Türkler* romanında, Anadolu'nun dört bir köşesinden insanları görmek mümkündür. Gerçek olaylar göz önünde bulundurularak yazılan bu romanda roman karakteri olarak kullanılan Erzurumlu kişilerin de hayali değil, gerçekte yaşamış ve kurtuluş mücadelesine bizzat katılmış kişiler oldukları anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Argunşah, H. (2006). "Tarihi Roman". Talat Sait Halman (Ed.). *Türk Edebiyatı Tarihi IV. Cilt*, (ss. 420-431). İstanbul: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çelik, M. (2002). *Hüseyin Avni Ulaş*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- Çelik, Y. "Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki Tarihi Romanda Kişiler", *Bilig*, 22, 49-68.
- Gögebakan, T. (2002). *Tarihsel Roman Üzerine*, Ankara: Akçağ Yay.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2003). *Atatürk*. İstanbul: İletişim Yay.
- Koçer, K. (2002). *Ulusal kurtuluş Savaşında M.M. Örgütü'nün Gizli Eylemleri*. İstanbul: Özne Yayıncılık.
- Kürkçüoğlu, E. (1990). "Mustafa Durak Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Erzurum Milletvekili", *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi*. 1 (4), 119-133.
- Miyasoğlu, M. (1998). *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Özakman, T. (2007). *Şu Çılgın Türkler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Selvi, H. (1994). *Büyük Millet Meclisinde Celaleddin Arif Bey*, (Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye.
- Som, M. N. (2005). (Yayına Hazırlayan: Ahmet Fidan), *Tarihçe-i Erzurum*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- Taşyürek, M. (2000). *Erzurum Kongresi ve I. BMM'de Erzurum Milletvekilleri*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- Türkmen, S. (2007). *Erzurum'un Gönül Sultanları*. Erzurum: Hakikat Baskı Tesisleri.
- Yalçın, E. (1995). *Birinci dönem Erzurum Mebusu Mustafa Durak (Sakarya)'ın Hayatı ve TBMM'deki Faaliyetleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum, Türkiye.